

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalavrednega ališiš, koristnega akusis, napiši! — Po tej poti omeš maralkaj poznaljšivost, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po prisloviici latinski: „*Littera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Katoliško-garnizonska cerkev stoji na tergu „am Hof“, in sem že unidan nekaj o njej govoril. Raz njenega balkona je namreč blagoslovila posvečena roka papeža Pija VII. l. 1782. neštnevilne trume zbranega dunajskega ljudstva. Vtemeljena l. 1386., je dobila po cesarici Eleonori l. 1662. sprelepo sprednje lice (Fronton), in tudi oziroma znotranjih prostorij zasluži naslov častitljivega svetega hrama. Naj bi bili deveteri kori Angelov, katerim je cerkev posvečena, mogočni zavezniki dunajske posadke in vsih avstrijskih vojskinih trum v dnevih potrebe in sile! —

Schottenska (benediktinska) cerkev stoji na tergu „die Freiong“. Vtemeljena l. 1158 od vojvode Henrik-a Jasomirgott-a (da mi Bog pomagaj!) bila je po oblegi Turkov l. 1683 na novo zidana. Njena stavba je bolj priprosta, nosi romanski zlog, in ima lepe slike dobroznanih umetnikov Bok-a in Sandrart-a. V tem svetišču počivajo koščice slovečega vtemelitelja njegovega (glej zgoraj); slavepolnega in pogumnega branitelja dunajskega mesta grofa Rüdigerja Stahremberg-a pred nasilstvom turškim, in mnogo družih znamenitih mož. Bila je ravno Božja služba, ko sem bil v tej cerkvi; ljudstva je bilo nenavadno veliko nazočega, katero je po vsem svetišču z ginljivim glasnim petjem spremljevalo orgeljne glasove.

Iz šotenske cerkve napotil sem se prot cesarski dvorni kapeli, al kakor se tudi imenuje „Burgpfarrkirche“. Nahaja se n. pr. ravno v osredku cesarskega dvora, v tako zvanim „Schweigerhof-u“. Vhod pelje skoz prostore, ki kažejo nekoliko že lepote znotranjega cesarskega dvora. Vstop je vsakemu prost. To svetišče, l. 1448 od cesarja Friderik-a III. v gotiškem zlogu zidano, samo na sebi nima nobene posebnosti; altarne slike so vendar odličnega dela. Omenim naj tudi, da v tej cerkvi klečati ni težavno, ker so dotične pručice vse naložene z blazinicami. Božja služba pričela se je z pridigo ob 11. uri; — po taisti je bilo kropljenje pred altarjam z blagoslovljeno vodo, in ko je zapel g. celebrant antiphono „Asperges me hyssopo“, oglasili so se dvorni pevci (brez orgelnega pospremljevanja) tako neizrekljivo sprelepo, da ni mogoče izreči. Če kako petje zasluži odlični naslov „rajsko“, to ga gotovo. Tanke glasove pojó namreč še zelo mladi, ali jako izurjeni dečki, in se vjemajo z odrašenimi pevci tako dobro, da se vsa harmonija res neizrečeno prijetna, sprelepa

imenovati sme. Med mašo pospremljevala je orgle in petje tudi inštrumentalna godba. Mežnijsko in tudi ministrantovsko službo opravljali so sami cesarsko-dvorni strežniki; dva dvorna žandarja pak sta stala med celo sv. mašo z puškami oborožena ob straneh altarja kot častna straža. Kdorkolj se nahaja v nedeljo na Dunaji, in mu je sploh na lepoti cerkvenih obredov kaj ležeče, naj nikar ne zgreši Božje službe v cesarsko-dvorni kapeli; — gotovo mu ne bo žal.

Popoldan sprehajal sem se po zapadnih predmestnih okrajih, in prišel med drugim tudi na „Schmelzer-pokopališče“, ki je naj večje zmed vseh dunajskih mirodvorov, in se nahaja kmal zunaj „Westbahn-Linie“. Da je na vseh taci krajih človeku nekako tesno pri sercu, je resnica staro-znana; zlasti pa še na Dunaji, kjer, bi djal, v enomer nosijo merliče k pokopu. Med malim časom, ko sem se jaz mudil ondi, prinesli so bili mende tri; enega tudi z godbo. *) Premožniši imajo lastne grobe, in se vidijo zlasti na zapadni strani kaj dragoceni in umetno narejeni spominki. Merliči srednje in nižje verste pa se pokopujejo v splosne dolge jame (Schachtgruben jih imenujejo), katere so tako skopane, da grobnico pokladajo poleg grobnice, in jih potem od strani zasipljejo. — N. pr. ob sredi pokopališča stoji spominek „der [März]gefallenen“, t. j. onih, ki so bili dne 13. marca 1848 o prvi dunajski vstaji dali življenje deloma iz radovednosti, deloma pa tudi morebit iz predérznosti. Na velikem štiriogelnem kamnitem podnožji stoji visoka piramida z napisom: „13. März 1848“; ob straneh pa stojita dva visoka in čversta grodelj-nasta stebriča, enaka velikanskim svečnikom, katerih verhova sta močno razširjena, ter če sem prav vidil, takovravnana, da se v njihovem sklednatim osredji zažigati zamore špirit ali kaka druga enaka žgalna materija, kar služi o posebnih prilikah kot žalna osvečava. Vse to je obdano z železno ograjo. — Nekoliko vstran od tega spominka se nahaja splošna raka samotarcev piaristev. Ozališana s sprelepimi raznobojnimi cvetličnimi germiči je ona res pravi cvetlični vertec in služi vsemu pokopališču v velik kinč. — Pa mojemu očesu vse tu vidjeno še ni zadostilo. Žalnega sérca oziral sem se po napisih križev, željno pregledovaje, ne bi li kje zapazil napis, ki bi mi naznanil, kje da počiva moj osebno nepoznani bližnji sorodnik in sloveči nemški pesnik, Henrik vitez Levičnik, ki je kot vrednik časnika „Zeitgeist“ 26. januarja 1862 na Dunaji vmerl; al nikjer nisem zamogel nič zaslediti, in celo tega ne pozvediti, počiva li tod, ali pa ravno na katerem zmed ostalih dunajskih mirodvorov. „O Gospod! usmili se vseh duš, katerih trupla tu počivajo. Amen!“ dostavil sem svojim na pokopališču vpisanim noticam, ter napotil se naprej.

*) Da dobičkarja celo tam, kjer vlada geslo „vse mine pod solneom“, išče svoj sad, prepičal sem se tu: prestopivšemu namreč pokopališni vhod zdajci mi je potisnil v roke neki „agent“ barvani „Preiskourant“ neke železninske štacune, katera ponuja grobne križe na prodaj.

Koj zunaj mirodvora razprostira se jako obširni, okrog in okrog z drevoredom obdani „Schmelzer-Exerzierplatz“. Dunajčanje mu sploh pravijo „auf der Schmelz“. Prostori so tu sicer res zelo veliki; al ker je svet gričnat in na več strani napet, za prihodne vojaške namene in slovesnosti gotovo ne bo tako dobro služil, kot dosedanji, v mojih spisih že večkrat omenjeni porazni „Paradeplatz“.*) Da bi ves prostor pregledal, podal sem se na njegovo gričnato sredino, in mi za moje korake tudi ni bilo žal. Imel sem namreč od tam proti izhodu lep razgled na ogromno dunajsko mesto, proti zapadu in jugu pa stojijo v velikem polokrogu razverstene okolične vasi: „Breitensee, Penzing, Hitzing, Ober- in Unter-St. Veit, Hütteldorf; krono razgleda proti jugu pak dela krasni „Schönbrunn“.

24. dan avgusta. („Esterhazy-Weinkeller.“ Veselica v spomin cesarjevega rojstnega dneva v „Volksgarten.“) A ha, bratec, al pridemo počasi tudi v vinske klete? bi vtegnil marsikdo zmed častitih gg. sobratov reči, prebravši zgoraj postavljeni naslov. Res je, dragi moji, da, če človek hoče vse stakniti, pride včasih celo pod zemljo; ako se pa vsakemu, ki si na razni način mora vbijati duha, posreči najti za zmerni denar kozarec tako izvrstne kapljice, kot v Esterhazy-kleti, naj si potrebnega okrepčanja nikar ne odreče. Esterhazy-eva vinska klet se nahaja nekje v znotranjem mestu (ulice nisim zapomnil, ker se kraj lahko najde po reku naše národske prislovice: „Dobremu vinu ni treba kazala“). Precej globoko v tleh je, sicer prav priprosta, nizka in temna; al v nji se točijo po dovolj zmerni ceni izvrstne sorte vina, katera plemenitaž Esterhazy prideluje na svojih ogerskih posestvih. V kletu ni ne miz, ne stolov; jé tudi vsaki le tó, kar kaj s saboj prinese; vino pa se toči pivcem neposredno od pipe, toraj marsikdo, če se ne vé varovati, ne čuti koj vinske moči, ampak še le, ko pride zopet na svitli dan. — Pri dobri kapljici spominjali smo se zbrani tovarši dragih prijatlev v daljni domovini, zlasti onih, katerih se je kot v praznik sv. Jerneja obhajalo njihovo godovanje.

Ker je bilo na predvečer cesarjevega rojstnega dneva slabo vreme, je bila toraj nocoj slovesna veselica v „Volksgarten-u“ v ta spomin, kar res je bilo privabilo na tisoče radovidnežev skup. Pri popisu tega verta sem bil unkrat pozabil povedati, da je obdan s sprelepo, kaka 2 sežnja visoko ograjo iz grodeljna (surovega železa), katera je zraven umetne sostave tudi še zelo pozlačena. Nad vhodom v „Volksgarten“ blisketal se je iz stotin in stotin plinovitih lučic narejeni cesarski orel. Velik odelek verta je bil z mrežami na vse strani ograjen, in kdor je hotel v

*) Kakor beremo v časnikih, so na tem vojaškem vadišču letos presvitli Cesar po večjem vsem na Dunaj k razstavi dohajočim ptujim vladarjem in visokorodnim gostom napravljali primerne vojaške slovesnosti. Pisavec.

osredje, plačati je moral 1 gl. vstopnine. Tri godbe so svirale na različnih krajih; poleg tega je bil vert lepo razsvitljen, in sicer od kavárne, ki se nahaja v osredku njegovem, na vse štiri strani. Dvoje ulic, v katerih je stalo po 8 iz raznobarnih lučic narejenih slavolokov, je peljalo do središča osvečave, ki je bil posebno umetno sestavljen in prekrasno okinčan. V sredi blisketalo se je v živoplamečih lučicah in žarkih ime presvitlega Vladarja, ob straneh so bile sprelepe zvezde itd. — Ob 11. uri začel se je zažigati tudi umetalen ogenj, ki je bil tako rekoč krona veselice. Z žarno-vneto željo: Bog nam živi in ohrani dolga dolga leta visokoslavnega Franca Jožefa zdravega, srečnega in zadovoljnega, zapustil sem o pozni uri kraj veselice, in odhajal proti svojemu stanišču.

(Dalje prihodnjič.)

Letošnja šolska letina.

(Konec.)

Programm der kath. städt. Normalhaupt- und Elementarschule in Oedenburg (Ungarn) ima na čelu sestavek „kvar šolskih daril“ (die Nachtheile der Schulprämien). 1. na obdarovanega, 2. na neobdarovanega, 3. na starše in občinstvo, 4. na učitelje. Zanimiv za nas je ta program, ker ima na drobno izdelan učni črtež za vse nauke in tudi za telovajo v vsem letu. Z madjarskim jezikom začnejo že v prvem razredu po 2 ure na teden, v drugih razredih pa po 3 ure.

Učnikov je na 5 razredni izgledni šoli (Normalhauptschule), z učiteljem risanja, sedem.

Na začetni trirazredni šoli (Elementarschule) so trije učenci in ena učenica za ženska ročna dela. Verouk uče pri farni duhovni. Učenci in učenke so po abcdnem redu, odlično znamenje imajo slabejši učenci, i. t. d. V programu so tudi zaznamovani dnevi javnih spraševanj, katera se začenejajo zjutraj ob 8. in popoldne ob 2. uri. — Spraševanja po tem takem dolgo trajajo!

Godišnje izvješće glavnih gradiških učiona u Karlovcu koncem školske godine 1872/73. Na čelu je dolg sestavek „mladost in cviet“. Zaderžaj sestavka je izražen prav pomenljivo v teh dveh besedah. K sklepu nagovori g. pisatelj (Stepan Valjak, učitelj 3. razreda) mladež, ter jo spodbuja v ljubezen do domovine s besedami pesnika: Vidiš, s kakom moj narod se opakom sudbom bori, vidiš, kak ga mori; ovdí sila, zavidi nemila, neprijateljah i zlo-željiteljah, ond' nesloga, izrod nerazloga, njegov razkida, otrov med njegov' rida (siplje). Dečkov je bilo konec leta v IV. razr. 32, v III. 29, v II. 44, v I. 45; deklic pa v IV. 51, v III. 48, v II. 64, v I. 81. Vversteni so učenci in učenke po napredku in sicer I. red z odl. I, II. in III. red (tedaj prav, kakor smo nekđaj pri nas imeli).

Učiteljev z vero-učiteljem vred je bilo šest, in ravno toliko učiteljic.

Mladež prisustvovala je vsakdnevnoj službi božjoj, osim njekojih dana stroge zime i nepogodna vriemena. — (Kaj ne, da tega ni treba posloveniti?) — Ker so dnevi javnih izpitov naznanjeni, sklepa se, da so bila konecletna šolska spraševanja.